

JULKAISTU NUMEROSSA 4/2018

TEEMAT

Lääkettä lapselle – käytännön niksit puntarissa

Katja Lindgren-Äimänen, Ann Marie Kaukonen, Pia Annunen / Kirjoitettu 8.8.2018 / Julkaistu 13.2.2019

©iStock

Lapsen lääkitseminen ei ole aina yksinkertaista tai helppoa. Lapsi saattaa kieltäytyä lääkkeestä jännittävän tilanteen, aiempien muistikuvien tai lääkkeen epämiellyttävän maun vuoksi. Kaikki käytännön niksit lapsen lääkitsemiseen eivät kuitenkaan edistä oikeaa lääkehoitoa toivotulla tavalla. Osa niksistä voi johtaa lääkevalmisteen tehon tai laadun heikkenemiseen tai osa lääkkeestä voi jäädä ottamatta.

Kuinka lääkkeen voi antaa lapselle, jos se pitäisi antaa tyhjään vatsaan?

Tiheästi aterioivilla lapsilla ateriaväli ei ole kovin pitkä, joten oikeaa ajankohtaa voi olla hankala arvioida. Aterian jälkeen ruuan määrä vatsassa puolittuu noin kahdessa tunnissa, mutta vatsan täydellinen tyhjeneminen voi kestää nelisen tuntia. Pelkkä neste poistuu paljon nopeammin ja kiinteästä ruuasta hiilihydraatit poistuvat nopeimmin ja rasvainen ruoka taas hitaimmin. Jos lääkkeen antaminen ei onnistu pelkän veden kera, sopiva annos on noin ruokalusikallinen ruokaa tai puoli lasia nestettä, jotta maha tyhjenisi mahdollisimman pian. Vähärasvainen ja hiilihydraattipitoinen ruoka voi tässä tilanteessa toimia parhaiten.

Samanaikainen ruoka voi heikentää lääkeaineen imeytymistä fysikaalis-kemiallisten vaikutusten (esim. hajoaminen, kelataatio) tai kilpailevan imeytymisreitin (esim. peptiditransportterit) kautta. Vatsassa hajoamattomat enterovalmisteet (enterokalvolla päällystetyt tabletit ja kapselit) siirtyvät vasta muutoin tyhjästä vatsasta eteenpäin, joten lääkkeen ottaminen ruokailun yhteydessä tai sen jälkeen viivästyttää vaikutuksen alkamista.

Kuinka löytäisin lapselle sopivan lääkevalmisteen?

Joistakin lääkkeistä on tarjolla paljonkin eri-ikäisille tarkoitettuja vahvuuksia ja lääkemuotoja. Esimerkiksi parasetamolista on peräpuikkoja, suussa hajoavia tabletteja, tabletteja ja mikstuuraa. Lapselta kannattaa myös kysyä, ottaako hän mieluummin tabletin vai nestemäisen mikstuuran. Varsinkin isommat lapset ottavat mieluummin yhden tabletin kuin mikstuuraa, jos tarvittavan annoksen määrä on iso.

Lapsi saattaa vierastaa jonkin valmisteen makua. Valmisteen makuaineista kannattaa etsiä tietoa pakkausselosteen kohdasta 6 (valmisteyhteenveto 6.1), mikäli tietoa ei lue jo lääkepakkauksen päällä. Lääkäri tai apteekin henkilökunta osaa usein neuvoa myös, mikä mahdollisesti maistuisi parhaiten. Valmisteyhteenvedon kohdasta 2. ja pakkausselosteen kohdasta 6 kerrotaan tabletin ja kapselin koko ja ulkonäkö. Vastaavasti kerrotaan, onko tabletissa jakoura, ja soveltuuko se annoksen puolittamiseen vai voidaanko jakamista käyttää lähinnä nielemisen helpottamiseksi. Lääkkeen annostelu ja antaminen ohjeistetaan valmisteyhteenvedon kohdassa 4.2 ja pakkausselosteen kohdassa 3.

Voinko sekoittaa lääkkeen herkulliseen juomaan tai jauhaa soseen ja jogurtin sekaan?

Tarkista aina ensin lääkkeen annosteluun ja antoon liittyvät ohjeet pakkausselosteessa kohdasta 3 (ja valmisteyhteenvedon kohta 4.2). Siellä on kerrottu, saako valmisteen murskata tai hajottaa veteen, ja pitäisikö valmiste ottaa tyhjän mahaan vai ruokailun yhteydessä. Samassa kohdassa on mainittu myös, jos lääke ei sovi yhteen esimerkiksi maitovalmisteiden tai happamien juomien kanssa.

Mieti, onnistuisiko tabletin tai kapselin nieleminen sellaisenaan. Se saattaa onnistua lapselta paremmin kuin olettaisit, varsinkin jos tabletti on pieni. Avuksi voi kokeilla pientä määrää kuten ruokalusikallista pehmeää ruokaa, jonka mukana tabletti helpommin liukuu kurkusta alas. Tavallisia tabletteja voi usein jakaa tai murskata (tai pureskella), mutta osa lääkkeestä voi mennä hukkaan ja lääkkeen paha maku voi tulla esille. Samoin tavallisia kapsleita voi usein avata ja kapselin sisällön sirottaa pehmeän ruuan päälle tai sekoittaa nesteeseen.

Lääkeainetta säädellysti vapauttavaa entero- tai depottablettia ei saa murskata eikä pureskella eikä entero- tai depotkapselia avata. Enterovalmisteiden murskaaminen voi johtaa tehon alenemiseen tai menettämiseen, kun lääkeaine joutuu altistumaan mahan happamalle pH:lle. Toisaalta maha altistuu lääkeaineen ärsyttävälle vaikutukselle, jos enteromuoto on tarkoitettu suojelemaan mahaa. Pitkävaikutteisilla depotvalmisteilla murskaaminen johtaa liian suureen kerta-annokseen, koska valmisteiden tarkoitus vapauttaa lääkettä pitkitetyksi ja yhdellä tabletilla voidaan antaa koko vuorokauden annos kerrallaan. Jos valmiste koostuu entero- tai depotrakeista, entero- tai depotkapselin avaaminen tai -tabletin jakaminen tai veteen hajottaminen saattaa olla mahdollista. Tarkista tämä pakkausselosteen kohdasta 3.

Lääkkeen annon yhteydessä paras neste on puhdas vesi. Älä käytä kuumaa nestettä tai ruokaa. Lääke tulisi sekoittaa mieluummin aina kylmään ruokaan tai juomaan ja antaa mahdollisimman pian sekoittamisesta.

Miten varmistan, annanko lääkettä oikean määrän?

Jos päädyt antamaan lääkkeen lapselle ruoan tai juoman kanssa, sekoita lääke mieluiten pieneen määrään nestettä tai pehmeää ruokaa pienessä astiassa. Näin varmistat, että saat varmasti koko lääkeannoksen annettua. Sopiva määrä riippuu lääkkeen määrästä (ja mausta) sekä lapsen iästä. Voit aloittaa 1–2 tee- tai ruokalusikallisesta pehmeää ruokaa tai puolen desilitran nestemäärästä (vauvoilla vieläkin pienemmästä tilavuudesta). Jos astiaan jää lääkkeestä sakkaa tai epäilet, että osa lääkkeestä jäi vielä antamatta, tarjoa lapselle loputkin lääkkeestä pienellä lisäannoksella ruokaa tai juomaa.

Pieniä määriä nestemäistä lääkettä voi annostella suuhun myös ruiskulla, jolloin lapsi ei niin helposti sylje lääkettä pois. Näin annosteltaessa ruiskun kärki suunnataan aina jompaankumpaan poskeen päin, jotta lääkettä ei vahingossa joudu hengitysteihin. Osa lapsista imee lääkkeen ruiskusta itsekin.

Vaikka olisit epävarma, oletko saanut annettua koko lääkeannoksen, älä anna uutta annosta yliannoksen vaaran vuoksi. Antibioottia on tärkeää saada riittävästi, mutta annokselle on olemassa turvallinen yläraja. Yleisissä kipu- ja kuumelääkkeissäkään annosta ei tule ylittää, vaan lääkitä pienimmällä mahdollisella annoksella. Nenäsuihkeissakaan uutta suihkausta ei tule antaa mahdollisen tupla-annoksen vuoksi.

Miten lääke pitäisi antaa lapselle?

Vanhempien jämäkkyys ja asenne lääkehoitoon on tärkeä – lääkkeestä ja sen vaikutuksesta puhutaan positiivisesti ja hoitohenkilökunnan kanssa toimitaan yhteistyössä. Päätöksen lääkityksestä tekee aina aikuinen, vaikka lapsi voi olla valitsemassa esimerkiksi mieluista lääkemuotoa.

Lääkkeen otto pitäisi perustella lapselle iänmukaisesti kehuja ja kannustaen. Lääkkeen otosta ei pidä tehdä liian suurta numeroa, vaan saattaa se mahdollisimman nopeasti ohitse. Huomion suuntaaminen pois lääkkeen annosta leikkiin tai muuhun mieluiseen toimintaan voi auttaa.

Tietoa lääkevalmisteista pakkausselosteissa

Lääkevalmisteiden valmisteyhteenvedot ja pakkausselosteet sisältävät keskeisen tiedon lääkevalmisteista. Löydät ne Fimean verkkosivuilta www.fimea.fi. (<http://www.fimea.fi>)

Kiitokset vinkeistä Kuopion yliopistolliselle sairaalalle!

Katja Lindgren-Äimänen

VTM
Viestintäpäällikkö, Fimea

Ann Marie Kaukonen

FaT, dosentti
Erikoistutkija, lastenlääkekomitean (PDCO) jäsen, Fimea

Pia Annunen

LT
Ylilääkäri, lastenlääkekomitean (PDCO) varajäsen, Fimea

LISÄÄ AIHEESTA**Minne menet, lasten lääkehoito?**

(http://sic.fimea.fi/verkkolehdet/2018/4_2018/lasten-laakehoito/minne-menet-lasten-laakehoito-)

Parasetamoli lasten lääkinnässä

(http://sic.fimea.fi/verkkolehdet/2018/4_2018/lasten-laakehoito/parasetamoli-lasten-laakinnassa)

KIRJALLISUUTTA

Eränen T, ym. **Lasten lääkinnässä käytettävien tablettien puolittavuus käytännössä.** Sic! 2013; (3)4: 52–55.

(http://sic.fimea.fi/2_2013/lasten_laakinnassa_kayttavien_tablettien_puolitettavuus_kaytannossa)

Makkonen N. **Mikä neuvoksi, kun potilas ei pysty nielemään tablettia tai kapselia?** Sic! 2013; 3(2): 26–29.

(http://sic.fimea.fi/2_2013/mika_neuvoksi_kun_potilas_ei_pysty_nielemaan)

Paavola A. **Lasten lääkevalmisteiden erityispiirteitä.** Sic! 2012; (2)4: 24–25.

(https://sic.fimea.fi/4_2012/lastenlaakevalmisteiden_erytispiirteita)

Santamäki A, ym. **Lasten lääkinnän ongelmatilanteet sairaalan arjessa.** Sic! 2012; (2)4: 26–27.

(https://sic.fimea.fi/4_2012/lasten_laakinnan_ongelmatilanteet_sairaalan_arjessa)